

KLUB TVORIVOSTI (27)

Náhrobok Jána Bahýľa obnovený v roku 2006, Cintorín pri Kozej bráne, Bratislava, foto archív ÚPV SR

Ján Bahýľ – vynálezca vrtuľníka

Výnimočné tvorivé myslenie slovenského vynálezcu a konštruktéra Jána Bahýľa dopomohlo k tomu, aby sa jeho vrtuľník odpútal od zeme. Tento rok 13. marca uplynie sto rokov od jeho úmrtia.

Pred desiatimi rokmi pracovníci Úradu priemyselného vlastníctva SR, autor článku a ctiteľa Jána Bahýľa zorganizovali finančnú zbierku na zrenovovanie náhrobku Jána Bahýľa. Pochovaný je na bratislavskom Cintoríne pri Kozej bráne. Náhrobok tvorí stéla s urnovým nadstavcom, pod ktorým sú reliéfy hlavných pracovných pomôcok konštruktorov: kružidlo a trojuholník.

DETSTVO

Ján Bahýľ (v matričných záznamoch zapísaný ako Johann Bahily, inde aj Bahily János) sa narodil 25. 5. 1856 v terajšej Zvolenskej Slatine v nemajetnej rodine roľníka Martina Bahýľa a matky Zuzany, rod. Chovancovej.

Po skončení základnej školy pokračoval v štúdiu na strednej škole v Banskej Štiavnici. Už tam ho zaujímala najmä technika. Zmaturoval v roku 1869 a získal diplom kresliča.

VOJENSKÁ KARIÉRA

Na vojenskú službu nastúpil do Lučence; ďalší rok slúžil v Komárne. Už počas

vojenskej služby vytvoril viacero technických návrhov a vylepšení pre uhorskú armádu. Všimli si ho aj jeho veliteľia. Zaradili ho do technického štábu a tam dostával náročné technické úlohy. Neskôr mu umožnili študovať na Vojenskej akadémii vo Viedni (podľa iných prameňov študoval na vojenskej technickej škole ženijnovo-stavebného smeru so špecializáciou na vojenské opevnenia). Po-

tom slúžil ako vojenský staviteľ vo Ľvove a v Krakove, neskôr pracoval v Charkove, Petrohrade a v Kyjeve na projektoch vojenských objektov a opevnení. Tam

vznikli aj jeho prvé technické riešenia na úrovni vynálezov. K najzaujímavejším patril tank na parný pohon, ktorý zostrojil z vlastných finančných prostriedkov. Ruská armáda jeho vynález odkúpila, čím získal prostriedky na ďalšie experimenty z oblasti vzduchoplavebnej techniky.

V rokoch 1890 až 1891 pôsobil v Dubrovniku, kde projektoval vojenské objekty a viedol aj ich výstavbu.

Pokrok je realizáciou utópií.

O. Wilde.

DO VZDUCHU

V roku 1892 sa v Bratislave oženil s dcérou zámožného vinohradníka z Rače Rozáliou Schwanzerovou. Od roku 1892 do roku 1895 pôsobil v Trebeníku, kde skonštruoval a úspešne vyskúšal balóny so vzdušnou turbínou. Vtedy uvažoval o pohone vrtuľníka ľudskou silou. Pravdepodobne dosť rýchlo prišiel na to, že ľudská sila nestačí na to, aby vrtuľník mohol vzlietnuť. Svoj najväčší sen – vrtuľník s motorovým pohonom – začal realizovať až po presťahovaní sa celej rodiny do Bratislavy. Pri realizovaní jeho nápadov mu významne pomohla spolupráca s Antonom Marschalom, ktorý vlastnil továreň na koče a vozy (sídliť na rohu dnešných bratislavských ulíc Grösslingová a Tobručka). Cisár

Dôstojník Rakúsko-uhorskej armády Ján Bahýľ

BAHÝĽOVE PATENTY

Najzaujímavejšie z jeho 17 patentov sú:

- tank na parný pohon,
- v rokoch 1895 – 1897 spolu s A. Marschalom zostrojili prvý automobil s benzínovým motorom a akumulátorom na Slovensku,
- zariadenie na automatické spájanie vagónov,
- výťah na Bratislavskom hrade,
- balón so vzdušnou turbínou,
- vložka do kachiel na efektívne využívanie paliva,
- využitie spádu kanalizačnej siete na výrobu elektrickej energie.

František Jozef I. mu 13. augusta 1895 udelil na vrtuľník patent č. 3392. Vylepšený vrtuľník skonštruoval v roku 1901 a vzniesol sa do výšky asi pol metra; v roku 1903 to už bolo 1,5 metra. Dňa 5. mája 1905 sa Ján Bahýľ vzniesol do výšky asi štyroch metrov a preletel približne 1 500 metrov. Tento jeho najvýznamnejší let zaprotokolovala aj Medzinárodná vzduchoplanebná spoločnosť. Bratislavské noviny Pressburger Zeitung uverejnili v nápadnej úprave článok o Bahýľových úspechoch s vrtuľníkom.

Z veľmi skromných dostupných technických údajov môžeme (dost neisto) spomenúť, že kostra Bahýľovho 6,5 metra dlhého vrtuľníka bola z kovových rúrok, možno aj preto mal prekvapujúco malú hmotnosť 50 kg. Rotorové listy nad sebou umiestnených protichodných vrtúľ pripomínali veľké vejáre a ich drôtená kostra bola

obtiahnutá plátnom. Vrtuľník poháňal benzínový motor Antoinette. Ján Bahýľ bol v rokoch 1895 až 1914 aj predsedom vzduchoplanebnej organizácie v Bratislave.

Na Bahýľove pokusy s vrtuľníkmi a na jeho ďalšie vynálezy sa časom celkom zabudlo (podobne, ako na mnohé nápady iných slovenských vynálezcov). Škoda, že nezískal finančné zdroje na zdokonaľovanie svojho vynálezu.

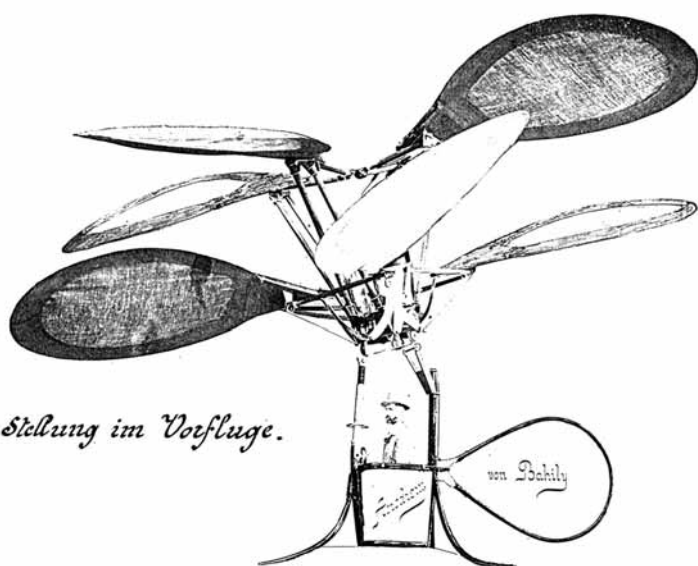
O význame Bahýľovho diela bol v roku 1978 nakrútený dokumentárny film *Premožiteľ Edisona*. V roku 1995, v rámci série Osobnosti, vyšla príležitostná poštová známka *Ján Bahýľ*.

CENA JÁNA BAHÝĽA

S cieľom podporiť vedecko-technickú tvorivosť a priemyselnoprávnu ochranu na Slovensku udeľuje predseda Úradu priemyselného vlastníctva SR (ÚPV SR) od roku 1999 Cenu Jána Bahýľa za mimoriadne hodnotné priemyselnoprávne chránené slovenské riešenia. Cenu tvoria medaila s portrétom J. Bahýľa, diplom a finančná odmena (1 000 €).

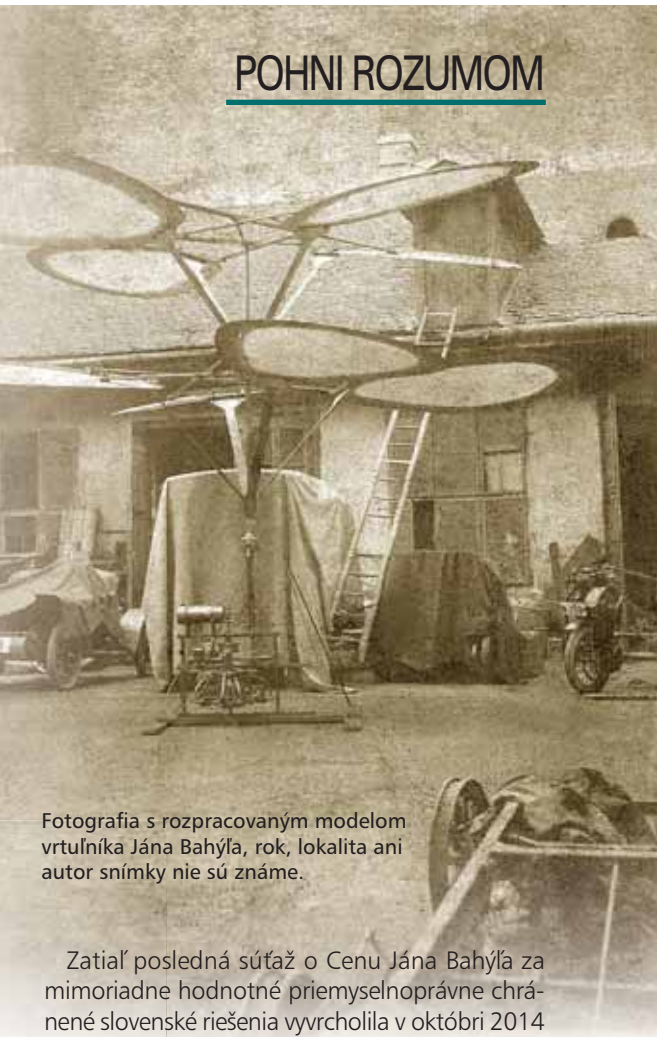

Medaila udeľovaná s cenou Jána Bahýľa

Náčrt modelu vrtuľníka, ktorý neskôr aj lietal.

Bahily

Fotografia s rozpracovaným modelom vrtuľníka Jána Bahýľa, rok, lokalita ani autor snímky nie sú známe.

Zatiaľ posledná súťaž o Cenu Jána Bahýľa za mimoriadne hodnotné priemyselnoprávne chránené slovenské riešenia vyvrcholila v októbri 2014 v Cikkerovej sieni historickej radnice Banskej Bystrice. Na slávnostnom večere sa zúčastnila aj pranepter Jána Bahýľa, 78-ročná Mária Kulichová zo Zvolenskej Slatiny.

OCENENIE QUARKU

Ešte v roku 2001, v druhom ročníku Ceny Jána Bahýľa, udelila predsedníčka ÚPV SR čestné uznanie aj časopisu QUARK za popularizáciu vedy, techniky a priemyselnoprávnej ochrany v rubrikách, ktoré viedol Ing. Štefan Holakovský, súčasný autor tejto dvojstrany.

Ing. Štefan Holakovský
Patentová a známková kancelária GENIUM®

Sto rokov od úmrtia Jána Bahýľa si pripomenieme pri jeho hrobe 13. marca 2016 a pozývame aj vás. My (zástupcovia redakcie Quark a autor Klubu tvorivosti) tam prídeme o desaťtej hodine. Hľadajte nás na Cintoríne pri Kozej bráne v sektore XII, hrob č. 207.